

Ustawa z 7 lipca 2022 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw jest obszerną nowelizacją Kodeksu karnego, która opiera się na zaostrzeniu polityki karalności. W początkowych planach ustawa miała wejść w życie 14 marca 2023 roku, jednak ze względu na legislacyjne niezgodności z innymi aktami prawnym, data wejścia w życie została zmieniona na 1 października 2023 roku. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na podnoszoną w doktrynie możliwość niekonstytucyjnego działania Sejmu, które doprowadziło do nieprawidłowego przyjęcia poprawki o zmianie *vacatio legis*, co w konsekwencji spowodowało sytuację, w której de facto nowelizacji nie weszła w życie. Działalność Sejmu mogła naruszyć znaczącą ilość konstytucyjnych przepisów. Zwrócić uwagę należy na co najmniej cztery uchybienia:

- a. poprawka została zgłoszona w ramach pracy nad projektem zmieniającym Kodeks postępowania cywilnego;
- b. zgłoszona została podczas drugiego czytania projektu, co w przypadku istotnych zmian nie może mieć miejsca;
- c. pod pozorem „nieistotnej” poprawki została ukryta istotna, de facto całkiem nowa inicjatywa ustawodawcza;
- d. finalne głosowanie nad poprawką odbyło się zaledwie kilka godzin po jej zgłoszeniu, co naruszyło cały szereg procedur sejmowych.

Przyjmując jednak, że nowelizacją z 2022 roku Kodeks karny (dalej również jako k.k.) wejdzie w końcu w życie, należy podkreślić, iż zostanie on zmieniony w blisko 250 miejscach, co budzi niepokój zarówno przedstawicieli doktryny, jak i praktyków prawa karnego. Bynajmniej największy lęk nie wynika z samej liczby proponowanych zmian, ale przede wszystkim z wątpliwej jakości proponowanych rozwiązań. Poniższy artykuł na ma celu przedstawienie najważniejszych zmian w k.k.

1) MODYFIKACJA KATALOGU KAR

Nowelizacja wprowadza zmiany w zakresie systemu kar i środków karnych. Zlikwidowana zostanie kara 25 lat pozbawienia wolności, na miejsce której zostanie wprowadzony elastyczny wymiar kary do 30 lat pozbawienia wolności. Najbardziej niepokojącym wydaje się jednak fakt wprowadzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia. Zakaz warunkowego zwolnienia wobec osoby skazanej na karę dożywotniego pozbawienia wolności będzie możliwy w wypadku:

a. czynu popełnionego po wcześniejszym prawomocnym skazaniu za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym na dożywotnie pozbawienie wolności albo pozbawienie wolności na co najmniej 20 lat;

b. gdy charakter i okoliczności czynu oraz postępowanie i charakter sprawcy wskazują, iż jego pozostawanie na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób.

Łamane w ten sposób są zasady humanitaryzmu i proporcjonalności wymierzanej kary. Zmiana przepisu w ten sposób, iż na pierwszy plan wysuwa się dyrektywa uwzględnienia przy wymiarze kary stopnia społecznej szkodliwości czynu oraz prewencja ogólna, która w dodatku została ujęta w sposób odstraszący, może prowadzić do zewnętrznych nacisków na władzę sądowniczą w kwestii wymierzania karny. Warto podkreślić jest również to, iż nowelizacja art. 53 § 1 k.k. dotyczy wszystkich przestępstw bez wyjątku. Na szczególne uwzględnienie zasługuje również nowela art. 80 § 3 k.k. Proponowana zmiana również wydaje się być niehumanitarna i zmierzająca jedynie do realizacji populistycznych żądań. Rozwiązanie to zakłada wyznaczenie dożywotniego okresu próby dla osoby warunkowo zwolnionych z kary dożywotniego okresu próbnego. Prowadzi to przede wszystkim do zaprzeczenia wszelkim założeniom resocjalizacji.

2) NIELETNI

Zmiany w kodeksie karny dotyczą również nieletnich sprawców. Nieletni, którzy po ukończeniu 14 lat, a przed ukończeniem 15 lat, dopuszczą się czynu zabronionego określonego w art. 148 § 2 lub 3 k.k., będą mogli odpowiadać na zasadach określonych w k.k., jeżeli:

- a. okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają oraz
- b. zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

3) PRZEPADEK POJAZDU MECHANICZNEGO

Nowelizacja uwzględnia również zmianę zakresu odpowiedzialności kierowców. W ich wyniku, rozszerzony zostanie dożywotni zakaz prowadzenia pojazdów, na kierowców, którzy spożywali alkohol lub zażywali środek odurzający i spowodowali wypadek. Ustawodawca przewiduje możliwość odstąpienia od ww. kary, gdy zachodzi wyjątkowy wypadek uzasadniony szczególnymi okolicznościami. Nowelizacja k.k. wprowadza także obligatoryjny wypadek pojazdu mechanicznego prowadzonego przez sprawcę w ruchu lądowym. Jeżeli zaś orzeczenie wypadku pojazdu mechanicznego z uwagi na jego zbyte, utratę, zniszczenie lub znaczne uszkodzenie jest niemożliwe lub niecelowe, albo jeżeli pojazd w czasie popełnienia przestępstwa nie stanowił wyłącznej własności sprawcy, zamiast wypadku pojazdu mechanicznego sąd orzeknie wypadek równowartości pojazdu (dodany art. 44b k.k.). Ustawodawca wprowadza również odpowiedzialność kierowcy, który znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego i prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym posiadając konkretny stan upojenia alkoholowego. Kierowca, który będzie miał nie mniej niż 1,5 promila alkoholu we krwi lub 0,75 mg/dm³ w wydychanym powietrzu, straci samochód, niezależnie od tego, czy spowodował wypadek drogowy.

4) NOWE PRZESTĘPSTWA

Nowelizacja wprowadza również nowe typy przestępstw, które do tej pory nie pojawiły się w kodeksie karnym:

- a. przyjęcie zlecenia zabójstwa (dodany art. 148a k.k.);
- b. uchylanie się od wykonania obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki (dodany art. 244c k.k.);
- c. przygotowanie do zabójstwa (dodany art. 148 § 5 k.k.).

Szczególnie rażącym przykładem naruszenia zasad prawa karnego jest wprowadzenie karalności przyjęcia zlecenia zabójstwa. Godzi to w podstawowe zasady odpowiedzialności karnej w państwie demokratycznym. Dla przyjęcia odpowiedzialności karnej wymagane jest bowiem popełnienia przez sprawcę czynu. Karalność przyjęcia zlecenia popełnienia przestępstwa sprowadza się do ustanowienia odpowiedzialności karnej za samą tylko zgodę czy postanowienie popełnienia przestępstwa, a więc de facto za powzięcie przez człowieka zamiaru popełnienia przestępstwa, bez konieczności podjęcia jakiegokolwiek czynności zbliżającej go obiektywnie do urzeczywistnienia powziętego zamiaru.

5) PRZESTĘPSTWA SEKSUALNE

Ustawodawca zdecydował się na nowelizację art. 197, art. 200, art. 200a, art. 202 oraz art. 203 kodeksu karnego, które odnoszą się do tzw. przestępstw seksualnych. Ustawodawca największy nacisk kładzie na zmianę przepisów w zakresie typów kwalifikowanych przestępstwa zgwałcenia, decydując się na wprowadzenie 4 nowych typów:

- a. Zgwałcenie posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działając w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu;
- b. Zgwałcenie wobec kobiety ciężarnej;

- c. Utrwalanie obrazu lub dźwięku z przebiegu przestępstwa zgwałcenia;
- d. Śmierć człowieka jako następstwo zgwałcenia (typ kwalifikowany przez następstwo).

6) ZAOSTRZENIE POLITYKI KARALNOŚCI

Zmiany zaproponowane przez ustawodawcę przede wszystkim skupiają się zaostreniu odpowiedzialności karnej za niektóre przestępstwa. To właśnie na ten aspekt ustawodawca kładzie największy nacisk, zaostrezając odpowiedzialność karną za następujące przestępstwa:

- a. spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu;
- b. bójka i pobicie;
- c. rozbój;
- d. zgwałcenie dziecka;
- e. zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem;
- f. zgwałcenie z następstwem w postaci śmierci ofiary;
- g. gwałt na kobiecie ciężarnej;
- h. gwałt z posługiwaniem się bronią;
- i. gwałt z nagrywaniem przebiegu czynu;
- j. kierowanie grupą terrorystyczną.

7) PRZEDAWNIE NIE PRZESTĘ PSTW

Reforma prawa karnego zaproponowana w nowelizacji przewiduje także zmiany w zakresie przedawnienia karalności przestępstw, polegające m.in. na wydłużeniu okresu przedawnienia karalności za zabójstwo z 30 do 40 lat oraz zwiększeniu liczby przestępstw

niepodlegających przedawnieniu (np. zgwałcenie dziecka lub zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem). Niewytłumaczalne i całkowicie pozbawione logiki jest również przyjęcie przypadkowego katalogu przestępstw zawartych w art. 105 k.k., w przypadku których nie może być stosowane przedawnienie. Ustawodawca nie decyduje się na zastosowanie przedawnienia w przypadku zgwałcenia z rozbojem (art. 148 § 2 pkt 2 k.k.), przyjmując to rozwiązanie w przypadku przestępstwa ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w związku z zgwałceniem (art. 156 § 1 k.k. w zw. z art. 197 § 4 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.) Wybór katalogu przestępstw wydaje się więc być całkowicie losowy.

Nowelizacja kodeksu karnego zakłada blisko 250 zmian, których nie sposób jest ująć w niniejszym opracowaniu. Warto jednak pochylić się nad ogólnymi wnioskami płynącymi z nowelizacji k.k.:

1) prowadzi ona do ogólnego regresu polskiego prawa karnego, cofając k.k. o ponad 50 lat, żeby w niektórych przypadkach „popychać” polską myśl karnistyczną w kierunku systemów państw totalitarnych;

2) pomimo politycznych zapewnień o jedynie zaostreniu najpoważniejszych przestępstw, wprowadzenie nowelizacji do Kodeksu karnego oznaczać będzie zaostrenie zasad odpowiedzialności karnej dla wszystkich przestępstw, włączając w to czyny nieumyślne, w sposób sprzeczny z tymi zapewnieniami;

3) nowelizacja kodeksu karnego szczególnie dotkliwie dotyczy sprawców młodych, którzy popełniają przestępstwa po raz pierwszy lub są zaangażowani w drobne, mniej poważne wykroczenia. Te zmiany wiążą się z zaostreniem karnej odpowiedzialności w reakcji na nowe wytyczne dotyczące wymiaru kary przez sądy i redukcję aspektu resocjalizacyjnego;

4) uchwalone przepisy ograniczają w wielu aspektach władzę sądowniczą. Proponowane zmiany godzą w dobro obywatela, poprzez nieracjonalne lub mechaniczne zaostrenie dolnych granic ustawowego zagrożenia karą, wprowadzenie preferencji dla obligatoryjnego obostrzenia kary, wprowadzenie obligatoryjnych środków reakcji karnej oraz zawężenie możliwości dostosowania wymiaru kary do realiów konkretnej sprawy.

Często zaciera się również granica pomiędzy władzą ustawodawczą i sądowniczą, co narusza konstytucyjną zasadę trójpodziału władzy;

5) wprowadzone przepisy niejednokrotnie naruszają konwencyjne i konstytucyjne zasady odpowiedzialności karnej. Najbardziej rażącym przykładem jest naruszenie zasady odpowiedzialności za czyn, a nie za same zamiary człowieka – powodując odpowiedzialność za tzw. „myśloczyny”. W praktyce będzie to powodować chaos prawny;

6) niektóre przepisy zostały uchwalone w niekonstytucyjnej procedurze ustawodawczej. Nie został zachowany wymogu trzech czytań ustawy w Sejmie. Dotyczy to wykroczeń polegających na kradzieży, paserstwie i zniszczeniu cudzej rzeczy. Wykroczenia te nie będą mogły stać się podstawą odpowiedzialności karnej wymierzonej przez niezawisły sąd.